

ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ ТА АДАПТАЦІЙНІ ВАЖЕЛІ ЕКСПОРТНООРІЄНТОВАНОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

GLOBAL CHALLENGES AND ADAPTATION LEVERS OF EXPORT-ORIENTED ECONOMIC DEVELOPMENT

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю вироблення адаптаційних механізмів, здатних забезпечити стійкість експортного сектору та зберегти темпи економічного розвитку в умовах непередбачуваних змін світового середовища. Метою статті є визначення ключових глобальних викликів, що впливають на експортноорієнтований розвиток національної економіки, та обґрунтування адаптаційних важелів, здатних забезпечити її стійкість у сучасних умовах. Дослідження стану та тенденцій зовнішньоторговельної діяльності свідчить про поступове відновлення експорту у посткризовий період, розширення участі національних підприємств у глобальних ланцюгах доданої вартості та нарощування обсягів високотехнологічної продукції. Водночас зберігаються вразливі сегменти, зокрема сировинні товари та концентровані ринки збуту, що підвищує ризики негативного впливу зовнішніх шоків. Глобальні виклики сучасної економіки мають багатомірний характер і включають політичні, економічні, технологічні та структурні чинники. Запропонована модель адаптації національної економіки до глобальних викликів передбачає інтеграцію державної підтримки, диверсифікації ринків та товарної структури, інноваційного розвитку та оптимізації логістичних і цифрових процесів. Практичне впровадження адаптаційних важелів та комплексної моделі розвитку експортного сектору дозволяє не лише знизити ризики глобальної нестабільності, але й активізувати інноваційну діяльність, залучити інвестиції, підвищити продуктивність і забезпечити стабільне економічне зростання. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на оцінку ефективності конкретних інструментів державної політики, моделювання сценаріїв диверсифікації експорту та оптимізацію взаємодії між державою, бізнесом і науковими установами для підвищення адаптивності економіки у довгостроковій перспективі.

Ключові слова: експортноорієнтований розвиток; адаптаційні механізми; глобальна нестабільність; інноваційні та технологічні інструменти; логістична та цифрова інфраструктура; зовнішньоекономічні ризики.

The relevance of the study is due to the need to develop adaptation mechanisms that can ensure the stability of the export sector and maintain the pace of economic development in the face of unpredictable changes in the global environment. The purpose of the article is to identify key global challenges that affect the export-oriented development of the national economy, and to substantiate adaptation levers that can ensure its stability in modern conditions. The implementation of the set goal involves solving tasks related to the analysis of the theoretical foundations of export orientation, assessing current trends in the export sector, and identifying institutional, economic, and technological mechanisms that contribute to increasing its adaptability. A study of the state and trends of foreign trade activity indicates a gradual recovery of exports in the post-crisis period, an expansion of the participation of national enterprises in global value chains and an increase in the volume of high-tech products. At the same time, vulnerable segments remain, in particular raw materials and concentrated sales markets, which increases the risks of the negative impact of external shocks. The global challenges of the modern economy are multidimensional and include political, economic, technological and structural factors. The proposed model of adaptation of the national economy to global challenges involves the integration of state support, diversification of markets and product structure, innovative development and optimization of logistics and digital processes. The practical implementation of adaptation levers and a comprehensive model of export sector development allows not only to reduce the risks of global instability, but also to intensify innovative activity, attract investments, increase productivity and ensure stable economic growth. Further research can be aimed at assessing the effectiveness of specific state policy instruments, modeling export diversification scenarios and optimizing interaction between the state, business and scientific institutions to increase the adaptability of the economy in the long term.

Keywords: export-oriented development; adaptation mechanisms; global instability; innovation and technological tools; logistics and digital infrastructure; foreign economic risks.

УДК 005.936.3

DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.22-3>

Кудріна О.Ю.¹

д.е.н., професор,
Сумський державний педагогічний
університет імені А.С. Макаренка

Готін О.М.²

к.ю.н.,
Сумський державний педагогічний
університет імені А.С. Макаренка

Kudrina Olha

Sumy State Pedagogical University
named after A.S. Makarenko

Gotin Oleksandr

Sumy State Pedagogical University
named after A.S. Makarenko

Постановка проблеми. Глобальні трансформації світової економіки, зумовлені посиленням гео економічної конкуренції, нестабільністю міжнародних ринків, технологічними зрушеннями та зростанням політичних ризиків, істотно впливають на розвиток національних економік. В умовах ускладнення зовнішнього середовища експортноорієнтована модель розвитку набуває особливості значущості, оскільки саме експорт здатний

забезпечити додаткові джерела економічного зростання, формування валютних надходжень, підвищення конкурентоспроможності підприємств і зміцнення позицій країни в глобальному просторі. Проте посилення нестабільності міжнародних ринків вимагає від країн не лише нарощення експортного потенціалу, а й здатності ефективно адаптуватися до зовнішніх викликів, мінімізуючи негативний вплив глобальних шоків.

¹ ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7364-1998>

² ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-3039-4995>

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю вироблення адаптаційних механізмів, здатних забезпечити стійкість експортного сектору та зберегти темпи економічного розвитку в умовах непередбачуваних змін світового середовища. Для національної економіки експортноорієнтований розвиток виступає не лише інструментом інтеграції у глобальний ринок, але й важливим фактором підвищення інноваційності, технологічного оновлення та диверсифікації виробництва. Водночас сучасні глобальні виклики, такі як руйнування ланцюгів постачань, посилення протекціонізму, енергетична та ресурсна нестабільність, а також геополітичні конфлікти, обумовлюють потребу у переосмисленні інструментів державної підтримки експорту, зміцненні інституційної спроможності й формуванні нових стратегічних підходів.

Таким чином, дослідження спрямоване на формування комплексного бачення того, яким чином національна економіка може ефективно реагувати на глобальну нестабільність, використовуючи експортну орієнтацію як інструмент економічної стійкості та довгострокового розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання дослідження факторів турбулентності зовнішнього середовища, їхнього впливу на динаміку глобального економічного розвитку, а також формування та впровадження адаптаційних механізмів реагування економічних систем на сучасні виклики привертають значну увагу як українських, так і зарубіжних науковців. Вагомий внесок у розвиток теоретичних і прикладних аспектів цієї проблематики здійснили Н. Белікова, В. Вишневський, І. Губарева, І. Литвин, Н. Шелудько, В. Юрчишин, а також інші українські дослідники, зокрема Т. Осташко, С. Кораблін, А. Філіпенко, В. Геєць. Серед зарубіжних учених варто відзначити праці Гьонг Ліоб Чо, Мінсука Кіма, Юн Кюн Кіма, Патріка Болтона, Моргана Дапреса, Луїса Авазу Перейра да Сільви, Фредеріка Самами, Ромена Сварцмана, а також Денні Рода, Річарда Болдвіна, Кеннета Рогоффа, Кармен Рейнхарт та інших.

У наукових працях із цієї теми [2; 6; 8; 12] розкрито зміст і форми прояву глобальної економічної нестабільності, визначено ключові детермінанти турбулентності світових ринків, а також обґрунтовано окремі інструменти адаптації економічних систем до зовнішніх шоків. Проте, незважаючи на значний обсяг наявних досліджень, низка важливих аспектів проблематики залишається недостатньо опрацьованою, особливо в контексті посилення невизначеності, прискорення структурних зрушень і трансформації міжнародних економічних відносин.

У цьому контексті [1; 3] актуалізується необхідність подальшого розвитку комплексного підходу до формування адаптаційного механізму економічних систем. Такий підхід має враховувати багаторівневий характер глобальних викликів,

поєднувати інституційні, фінансово-економічні, технологічні та інноваційні інструменти й бути спрямованим на забезпечення стійкості та конкурентоспроможності національної економіки в довгостроковій перспективі.

Постановка завдання. Метою статті є визначення ключових глобальних викликів, що впливають на експортноорієнтований розвиток національної економіки, та обґрунтування адаптаційних важелів, здатних забезпечити її стійкість у сучасних умовах. Реалізація поставленої мети передбачає вирішення завдань, пов'язаних з аналізом теоретичних засад експортної орієнтації, оцінюванням актуальних тенденцій експортного сектору та визначенням інституційних, економічних і технологічних механізмів, що сприяють підвищенню його адаптивності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Експортноорієнтований розвиток національної економіки є однією з ключових моделей економічного зростання, що ґрунтується на активному залученні зовнішніх ринків, інтеграції національних підприємств у глобальні виробничі та торговельні ланцюги та використанні експорту як стимулу для інноваційного оновлення і підвищення конкурентоспроможності економіки. Теоретичне осмислення цієї моделі базується на численних дослідженнях у сфері міжнародної економіки, зовнішньої торгівлі та економічного розвитку, зокрема праць таких учених, як В. Балас, М. Кейнс, П. Болтон, Л. Перейра да Сільви, а також українських економістів Н. В. Белікової та В. Юрчишина [5; 7; 11].

Сутність експортноорієнтованої моделі полягає у пріоритетному розвитку зовнішньої торгівлі як основного джерела економічного зростання та валютних надходжень. Вона передбачає інтеграцію національного виробництва у світові ланцюги доданої вартості, що стимулює підвищення продуктивності та технологічного рівня підприємств, а також акцент на підвищенні конкурентоспроможності продукції через стандартизацію, інновації та покращення якості. Важливою складовою цієї моделі є стратегічне планування та підтримка держави, яка забезпечує експортні кредити, страхування ризиків, преференції для експортерів та стимулює інвестиції у ключові галузі. Не менш значущою є гнучкість економічної політики, що дозволяє реагувати на зовнішні шоки, зміни попиту на міжнародних ринках та коливання цін на товари і ресурси [4].

Експортна орієнтація економіки має ряд вагомих переваг. Вона сприяє прискоренню економічного зростання за рахунок використання зовнішніх ринків, диверсифікації джерел доходів та зміцненню валютного резерву країни. Крім того, вона стимулює інновації та технологічний розвиток через міжнародну конкуренцію, підвищує зайнятість у експортно-орієнтованих секторах і зміцнює позиції країни у світовій економічній системі.

Разом із тим експортна орієнтація пов'язана й із певними ризиками. Серед них — висока залежність від кон'юнктури світових ринків, вразливість до торговельних бар'єрів та протекціоністських заходів інших держав, нерівномірний розподіл вигод між галузями та підприємствами, а також можливі структурні дисбаланси, коли орієнтація на експорт гальмує розвиток внутрішнього ринку. Крім того, ефективна експортна діяльність потребує постійного підвищення технологічного рівня та якості продукції, що передбачає значні інвестиції.

Важливою складовою експортноорієнтованого розвитку є глобалізація, яка істотно трансформує структуру і напрямки міжнародної торгівлі. Вона сприяє інтеграції економіки у глобальні ланцюги доданої вартості, дозволяє країнам спеціалізуватися на окремих етапах виробництва та отримувати переваги від міжнародної кооперації. Розвиток транспортної та інформаційної інфраструктури знижує транзакційні витрати та відкриває нові ринки для малого і середнього бізнесу, а поширення технологій і стандартів стимулює модернізацію виробництва та підвищує якість продукції для експорту. Зростання конкуренції на глобальних ринках вимагає від національних економік гнучкості та інноваційності, а глобальні фінансові потоки дають змогу мобілізувати інвестиції для розвитку експортноорієнтованих секторів. Таким чином, експортноорієнтована модель економічного розвитку виступає не лише інструментом стимулювання зростання, а й механізмом адаптації до глобальних викликів та забезпечення стійкості національної економіки у довгостроковій перспективі.

Сучасний стан глобальної економіки характеризується високою нестабільністю та швидкою динамікою змін, що створює низку викликів для розвитку експортноорієнтованих секторів національних економік. До основних факторів, що формують турбулентність зовнішнього середовища, належать геоекономічні та політичні ризики, структурні зрушення в міжнародній торгівлі, технологічні трансформації, коливання світових цін на сировину та енергоносії, а також посилення протекціоністських заходів окремих країн.

Одним із ключових викликів є геополітична нестабільність та пов'язані з нею економічні наслідки, які проявляються у формі торговельних обмежень, санкцій та зупинки або перенаправлення логістичних потоків. Такі шоки суттєво впливають на конкурентоспроможність національних експортерів, створюють ризики для довгострокових контрактів та порушують баланс попиту і пропозиції на світових ринках. Водночас технологічні трансформації, зокрема цифровізація виробництва, автоматизація та розвиток штучного інтелекту, формують нові стандарти ефективності та якості продукції, що висуває підвищені вимоги до конкурентоспроможності експортноорієнтованих підприємств.

Не менш важливими є економічні ризики, пов'язані зі світовими фінансовими потоками, коливанням цін на енергоносії та сировину, змінами валютних курсів і загальною нестабільністю глобальних ринків. Такі фактори прямо впливають на маржинальність експорту та здатність підприємств підтримувати сталий рівень виробництва. Паралельно, посилення протекціоністських заходів і введення нетарифних бар'єрів збільшує витрати на вихід на нові ринки та обмежує можливості диверсифікації збуту.

Глобалізація та інтенсивна інтеграція національних економік у світову торгівлю створюють як нові можливості, так і додаткові ризики. З одного боку, доступ до міжнародних ринків, участь у глобальних ланцюгах доданої вартості та залучення іноземних інвестицій сприяють зростанню продуктивності і розвитку технологій. З іншого боку, залежність від зовнішніх економічних процесів підвищує вразливість економіки до глобальних шоків і змушує національні системи шукати ефективні механізми адаптації та диверсифікації.

Таким чином, сучасні виклики, що впливають на експортноорієнтований розвиток, мають багатовимірний характер, оскільки вони включають політичні, економічні, технологічні та структурні чинники. Ефективне реагування на ці виклики потребує формування комплексної стратегії адаптації, яка б поєднувала інституційні, фінансово-економічні та інноваційні механізми, спрямовані на підвищення стійкості та конкурентоспроможності національного експортного сектору [9; 10].

Аналіз стану та тенденцій розвитку експортного сектору національної економіки є ключовим етапом у визначенні напрямів економічної політики та формуванні ефективних адаптаційних механізмів. Сучасний стан експорту визначається структурою товарів і послуг, географією збуту, динамікою зовнішньоторговельних показників та рівнем залежності економіки від зовнішніх шоків.

Структура національного експорту характеризується поєднанням сировинних товарів, промислової продукції та послуг. Основу експорту становлять сировинні ресурси та продукція агропромислового комплексу, що забезпечує надходження валютних коштів, але водночас створює високий рівень чутливості до коливань світових цін. Важливим елементом є експорт промислових товарів та високотехнологічної продукції, який поступово зростає і сприяє диверсифікації економіки. Географічна структура експорту вказує на концентрацію збуту у кількох ключових країнах і регіонах, серед яких традиційно є основні економічні партнери Європи та Азії. Дана концентрація ринків збуту підвищує ефективність комерційної діяльності, але одночасно формує залежність від кон'юнктури конкретних економік.

Посткризовий період відзначається поступовим відновленням зовнішньоторговельних потоків

та нарощуванням обсягів експорту. Динаміка показує стабільне зростання експорту промислової продукції та послуг, тоді як експорт сировини демонструє більшу волатильність через коливання світових цін. Зростання експорту супроводжується розширенням участі національних підприємств у глобальних ланцюгах доданої вартості, що підвищує технологічний рівень виробництва та стимулює модернізацію виробничих процесів. Позитивна тенденція спостерігається також у збільшенні кількості підприємств, що виходять на нові зовнішні ринки, однак рівень диверсифікації ще залишається недостатнім для зниження вразливості економіки до глобальних шоків.

Незважаючи на позитивні тенденції, окремі сегменти експорту залишаються вразливими. До них належать сировинні товари та продукти агропромислового комплексу, залежні від коливань цін на світових ринках, а також вузькі нішеві галузі промисловості з обмеженим колом зовнішніх партнерів. Критичні залежності виникають також у зв'язку з концентрацією експорту в окремих країнах та регіонах, що підвищує ризик негативного впливу торговельних обмежень, протекціоністських заходів або економічних криз. Визначення таких вразливих сегментів дозволяє здійснювати цілеспрямовані заходи щодо диверсифікації, розвитку нових продуктів та розширення ринків збуту, що підвищує стійкість національної економіки в умовах глобальної турбулентності.

В умовах зростаючої глобальної нестабільності національні економіки потребують ефективних адаптаційних механізмів, здатних мінімізувати ризики та забезпечити стійкий розвиток експортного сектору. Адаптаційні важелі включають комплекс інституційних, фінансово-економічних, технологічних і інноваційних інструментів, які спрямовані на підвищення гнучкості економічної системи та конкурентоспроможності підприємств на міжнародних ринках (рис. 1).

Одним із ключових інструментів є інституційна підтримка держави, що реалізується через експортне кредитування, страхування ризиків, податкові преференції та стимулювання інвестицій у стратегічні галузі. Державна політика має забезпечувати створення сприятливих умов для розвитку малого та середнього бізнесу, який часто є найбільш динамічним сегментом експортноорієнтованої економіки. Крім того, інституційні механізми передбачають регулювання нормативної бази та стандартизацію продукції, що сприяє її відповідності вимогам міжнародних ринків.

Другим важелем є диверсифікація ринків збуту та товарної структури експорту. Розширення географії експорту зменшує залежність від окремих ринків і дозволяє знизити ризики, пов'язані з коливаннями попиту, економічними кризами або політичними обмеженнями в конкретних країнах. Диверсифікація товарної структури експорту стимулює розвиток нових галузей, впровадження

Рис. 1. Адаптаційні важелі забезпечення стійкого експортного розвитку

інноваційних продуктів та зниження концентрації економіки у вузькому сегменті.

Особливу роль у забезпеченні стійкості відіграє підвищення інноваційності та технологічної готовності підприємств. Інвестування у нові технології, модернізація виробничих процесів, автоматизація та цифровізація дозволяють підвищити продуктивність і конкурентоспроможність продукції, що експортується. Впровадження сучасних технологій одночасно сприяє зниженню собівартості виробництва, підвищенню якості та відповідності міжнародним стандартам.

Не менш важливим елементом адаптаційного механізму є розвиток логістичної інфраструктури та альтернативних маршрутів постачання. Сучасна глобальна економіка вимагає ефективного управління ланцюгами постачань, скорочення часу доставки та мінімізації ризиків зупинки або перенаправлення потоків. Інвестиції в транспортну, складську та цифрову інфраструктуру забезпечують надійність і передбачуваність експортних операцій, що критично важливо в умовах непередбачуваних зовнішніх шоків.

Нарешті, цифровізація зовнішньоторговельних операцій та інтеграція у глобальні економічні простори виступають додатковим важелем підвищення адаптивності економіки. Використання цифрових платформ для управління логістикою, митними процедурами та фінансовими потоками дозволяє підвищити оперативність прийняття

рішень і швидко реагувати на зміни зовнішніх умов. Інтеграція у міжнародні економічні мережі одночасно відкриває нові можливості для залучення інвестицій, технологій та партнерств.

Таким чином, комплексне використання інституційних, фінансово-економічних, технологічних і цифрових важелів формує ефективний адаптаційний механізм, який дозволяє національній економіці зберігати стійкість і підвищувати конкурентоспроможність у глобальному середовищі. Реалізація цих механізмів забезпечує баланс між внутрішнім розвитком і інтеграцією у світову економіку, що є критично важливим для довгострокового стійкого зростання.

Сучасні умови глобальної економіки вимагають від національних систем не лише реагування на зовнішні шоки, але й формування системного підходу до адаптації, який поєднує стратегічне планування, управління ризиками та інноваційний розвиток. Модель адаптації національної економіки до глобальних викликів базується на інтеграції чотирьох ключових компонентів: інституційних механізмів, фінансово-економічних стимулів, технологічних інновацій та розвитку логістичної і цифрової інфраструктури (рис. 2).

Першим елементом моделі є інституційна складова, яка передбачає державне регулювання, стандартизацію продукції, підтримку експортерів через податкові преференції, страхування ризиків і надання кредитних ресурсів. Така політика

Рис. 2. Модель адаптації національної економіки до глобальних викликів

створює сприятливе середовище для виходу на зовнішні ринки та забезпечує захист національних виробників від негативних зовнішніх впливів.

Другим елементом є фінансово-економічна складова, яка включає диверсифікацію ринків збуту та товарної структури експорту, залучення інвестицій у стратегічні галузі, управління валютними ризиками та оптимізацію витрат на виробництво і логістику. Диверсифікація дозволяє знизити залежність від окремих країн і ринків, забезпечує гнучкість економіки та сприяє стабільності доходів від експорту.

Третім компонентом моделі є технологічна та інноваційна складова, яка забезпечує модернізацію виробництва, підвищення продуктивності та конкурентоспроможності продукції. Інвестиції в нові технології, цифровізацію процесів, автоматизацію та розвиток науково-дослідних і проектних центрів створюють умови для випуску високоякісної та інноваційної продукції, здатної конкурувати на світових ринках.

Четвертим елементом є логістична та цифрова складова, яка передбачає оптимізацію ланцюгів постачань, розвиток транспортної та складської інфраструктури, використання цифрових платформ для управління зовнішньоторговельними операціями та фінансовими потоками. Ця складова дозволяє підвищити оперативність прийняття рішень, зменшити транзакційні витрати та мінімізувати ризики зупинки постачання або перебоїв у логістиці.

Інтеграція цих компонентів у єдину модель адаптації забезпечує багаторівневу стійкість економіки, поєднує короткострокові та довгострокові механізми реагування на зовнішні шоки і дозволяє підтримувати конкурентоспроможність національних експортерів. Реалізація моделі передбачає активну взаємодію держави, бізнесу та наукових інституцій, що сприяє формуванню збалансованого підходу до розвитку експортного сектору та адаптації до глобальних викликів.

Таким чином, запропонована модель адаптації виступає системним інструментом, який дозволяє національній економіці не лише реагувати на зовнішні шоки, але й активно використовувати можливості глобальної інтеграції, підвищувати інноваційний потенціал та забезпечувати довгострокову стійкість і зростання.

Висновки. Проведений аналіз показав, що експортноорієнтований розвиток національної економіки залишається одним із ключових механізмів забезпечення зростання та інтеграції у світову економіку. Його ефективність значною мірою визначається структурою експорту, рівнем технологічного розвитку та здатністю економічних систем адаптуватися до глобальних викликів.

Дослідження стану та тенденцій зовнішньоторговельної діяльності свідчить про поступове відновлення експорту у посткризовий період, розширення участі національних підприємств у глобальних

ланцюгах доданої вартості та нарощування обсягів високотехнологічної продукції. Водночас зберігаються вразливі сегменти, зокрема сировинні товари та концентровані ринки збуту, що підвищує ризики негативного впливу зовнішніх шоків.

Глобальні виклики сучасної економіки мають багатовимірний характер і включають політичні, економічні, технологічні та структурні чинники. Вони вимагають формування комплексного адаптаційного механізму, який поєднує інституційні, фінансово-економічні, технологічні та логістично-цифрові інструменти для підвищення стійкості та конкурентоспроможності національної економіки.

Запропонована модель адаптації національної економіки до глобальних викликів передбачає інтеграцію державної підтримки, диверсифікації ринків та товарної структури, інноваційного розвитку та оптимізації логістичних і цифрових процесів. Вона забезпечує багаторівневу стійкість, дозволяє швидко реагувати на зовнішні шоки та створює умови для довгострокового конкурентного зростання.

Практичне впровадження адаптаційних важелів та комплексної моделі розвитку експортного сектору дозволяє не лише знизити ризики глобальної нестабільності, але й активізувати інноваційну діяльність, залучити інвестиції, підвищити продуктивність і забезпечити стабільне економічне зростання.

Подальші дослідження можуть бути спрямовані на оцінку ефективності конкретних інструментів державної політики, моделювання сценаріїв диверсифікації експорту та оптимізацію взаємодії між державою, бізнесом і науковими установами для підвищення адаптивності економіки у довгостроковій перспективі.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Дубина М. В. Розвиток сектору фінансових послуг в умовах турбулентності національної економіки України: Колективна монографія / ред. М.В. Дубина. Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2024.
2. Жабинець О. Фактори глобальних змін у міжнародній торгівлі та військова агресія росії: вплив на розвиток експортної діяльності в регіонах України. *Галицький економічний журнал*. 2022. № 75. С. 82–91. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2022.02.082
3. Іщенко С., Ткач В., Глазунова О. Сучасні підходи до формування та реалізації адаптаційного механізму економічних систем в умовах глобальної турбулентності. *Економіка та суспільство*. 2025. № 77. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-77-51>
4. Кухарська Н. Експортноорієнтована промислова політика: теорія та практика. *Університетські наукові записки*. 2022. № 1-2. С. 95–107. DOI: <https://doi.org/10.37491/UNZ.85-86.9>
5. Нечипорук А., Котова М., Кочубей Д. Експорт України в умовах воєнного стану. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2023. № 130,

вип. 5 (жовтень 2023 р.). С.18–32. DOI: [https://doi.org/10.31617/3.2023\(130\)02](https://doi.org/10.31617/3.2023(130)02)

6. Осташко Т. Сільськогосподарський експорт України в умовах війни і шляхи його відновлення. *Економіка України*. 2022. № 65(5 (726)). С. 26–37. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.05.026>

7. Пригара О., Ярош-Дмитренко Л. Стратегії адаптації бізнесу в умовах турбулентного ринкового середовища під час війни в Україні. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2023. № 2(223). С. 108–114. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2023/223-2/14>

8. Халін В. Посилення експортного потенціалу України в контексті інтеграції у світову економіку. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна: Серія «Міжнародні відносини, економіка, країнознавство, туризм»*. 2025. № 21. С. 115–124. URL: <https://doaj.org/article/32d48ee09605443097d3bfcd2281de07>

9. Kalyuzhna H., Dashkov C. Technological specialization of export as a factor of economic growth. *Foreign trade: economics, finance, law*. 2023. № 131, 6 (Dec. 2023). P. 4–20. DOI: [https://doi.org/10.31617/3.2023\(131\)01](https://doi.org/10.31617/3.2023(131)01)

10. Prasetyo P. E., Kistanti N. R. Human capital, institutional economics and entrepreneurship as a driver for quality & sustainable economic growth. *Entrepreneurship and Sustainability*. 2020. № 7(4). Pp. 2575–2589. DOI: [https://doi.org/10.9770/jesi.2020.7.4\(1\)](https://doi.org/10.9770/jesi.2020.7.4(1))

11. Tatarenko, N., & Nabok, I. (2025). Реалізація експортного потенціалу зернового сектору України в умовах глобальних викликів: стратегічні орієнтири та інституційні механізми. *Herald of Khmelnytskyi National University*. 2025. № 5. С. 626–633. URL: <https://heraldes.khmnu.edu.ua/index.php/heraldes/article/download/2516/2566/7711>

12. Wang X., Meng W., Wang C., Huang B., Li Y. Export trade structure transformation and countermeasures in the context of reverse globalization. *PLoS ONE*. 2022. № 17(6). Pp. e0270390. DOI: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0270390>

REFERENCES:

1. Dubyna, M. V. (Ed.). (2024). Rozvytok sektoru finansovykh posluh v umovakh turbulentshchynatsionalnoi ekonomiky Ukrainy: Kollectyvna monohrafiia [Development of the financial services sector in the conditions of turbulence of the national economy of Ukraine: Collective monograph]. Chernihiv: NU "Chernihiv Polytechnic".

2. Zhabynets, O. (2022). Faktory hlobalnykh zmin u mizhnarodnii torhivli ta viiskova ahresiiia rosii: vplyv na rozvytok eksportnoi diialnosti v rehionakh Ukrainy [Global change factors in international trade and russia's military aggression: impact on the development of export activities in ukraine's regions]. *Halyskyi ekonomichnyi zhurnal*, no. 75, pp. 82–91. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2022.02.082

3. Ishchenko, S., Tkach, V., & Glazunova, O. (2025). Suchasni pidkhody do formuvannia ta realizatsii adaptatsiinoho mekhanizmu ekonomichnykh system v

umovakh hlobalnoi turbulentshchynatsionalnoi ekonomiky [Modern approaches to the formation and implementation of the adaptation mechanism of economic systems in the conditions of global turbulence]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 77. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-77-51>

4. Kukharska, N. (2023). Eksportoorientovana promyslova polityka: teoriia ta praktyka [Export-oriented industrial policy: Theory and practice]. *Universytetski naukovyi zapysky*, no. 1-2, pp. 95–107. DOI: <https://doi.org/10.37491/UNZ.85-86.9>

5. Nechyporuk, A., Kotova, M. & Kochubey, D. (2023). Eksport Ukrainy v umovakh voiennoho stanu [Exports of Ukraine under martial law]. *Foreign Trade: Economics, Finance, Law*, no. 130, 5 (October 2023), pp. 18–32. DOI: [https://doi.org/10.31617/3.2023\(130\)02](https://doi.org/10.31617/3.2023(130)02)

6. Ostashko, T. (2022). Silskohospodarskyi eksport Ukrainy v umovakh viiny i shliakhy yoho vidnovlennia [Agricultural exports of Ukraine in wartime and ways of its restoration]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 65(5(726)), pp. 26–37. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.05.026>

7. Pryhara, O., & Yarosh-Dmytrenko, L. (2023). Stratehii adaptatsii biznesu v umovakh turbulentshchynatsionalnoi ekonomiky [Business adaptation strategies in a turbulent market environment during the war in Ukraine]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Ekonomika*, vol. 2(223), pp. 108–114. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2023/223-2/14>

8. Khalin, V. (2025). Posylennia eksportnoho potentsialu Ukrainy v konteksti intehratsii u svitovu ekonomiku [Strengthening the export potential of Ukraine in the context of integration into the world economy]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina: Seriiia "Mizhnarodni vidnosyny, ekonomika, krainoznavstvo, turyzm"*, no. 21, pp. 115-124. Available at: <https://doaj.org/article/32d48ee09605443097d3bfcd2281de07>

9. Kalyuzhna, H., & Dashkov, C. (2023). Technological specialization of export as a factor of economic growth. *Foreign trade: economics, finance, law* тщю 131, 6 (Dec. 2023), ззю 4–20. DOI: [https://doi.org/10.31617/3.2023\(131\)01](https://doi.org/10.31617/3.2023(131)01)

10. Prasetyo, P. E., & Kistanti, N. R. (2020). Human capital, institutional economics and entrepreneurship as a driver for quality & sustainable economic growth. *Entrepreneurship and Sustainability*, vol. 7(4), pp. 2575–2589. DOI: [https://doi.org/10.9770/jesi.2020.7.4\(1\)](https://doi.org/10.9770/jesi.2020.7.4(1))

11. Tatarenko, N., & Nabok, I. (2025). Realization of the export potential of the grain sector of Ukraine in the face of global challenges: strategic guidelines and institutional mechanisms. *Herald of Khmelnytskyi National University*, no. 5, pp. 626–633. Available at: <https://heraldes.khmnu.edu.ua/index.php/heraldes/article/download/2516/2566/7711>

12. Wang, X., Meng, W., Wang, C., Huang, B., & Li, Y. (2022). Export trade structure transformation and countermeasures in the context of reverse globalization. *PLoS ONE*, vol. 17(6), e0270390. DOI: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0270390>

Дата надходження статті: 15.01.2025

Дата прийняття статті: 05.02.2025

Дата публікації статті: 02.03.2025